

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

KERKELIJK LEVEN / G.J. van Middelkoop

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN **977**
G.J. van Middelkoop
Missionair of introvert?

MEDITATIEF **982**
R. Ijbema
Vrij zijn

WANDELEN MET GOD **983**
B. Luiten
Camouflage

SCHRIFTSTUDIE **985**
R. Ier Beek

Gideon en de verlossing
(Richt. 6-8)

SAMENLEVING **987**
A. Vlot
Met een blik op oneindig

LIED VAN DE WEEK **991**
A. de Heer-de Jong
Lied 30:
Wie mat de waatren in
zijn holle hand

en verder...

Uit de kerken
Meegelezen

MISSIONAIR OF INTROVERT?

Van bisschop Muskens *mag* je een **brood** stelen als je arm bent. De Raad van Kerken organiseerde een tentenkamp voor uitgeprocedeerde **asielzoekers**. Vanuit vele kerken werd een actie gevoerd tegen de 24 uurs-economie. De kerken moeten een bijdrage **leveren** in het 'morele beraad' in de samenleving. *Is dit alles terecht?* Kunnen de kerken **wel** zinnige dingen zeggen over **maatschappelijke** vraagstukken? En *ligt hier een taak* voor de kerk? Of heeft zij eigenlijk een **andere** opdracht? Deze vragen spelen in de Samen op Weg-kerken, Ze zijn ook belangrijk voor ons denken en doen. Daarom *vraag ik uw aandacht* voor twee **boeken** uit Hervormde kring over missionair kerk-zijn.

Een sprekende kerk in een mondige wereld

Dr Karel Blei was tien jaar lang secretaris-generaal van de Nederlandse Hervormde Kerk. Toen hij in juni 1997 afscheid nam, poneerde hij tien stellingen over de taak van

de kerk. Hij constateerde dat de NHK sterk bezig is met zichzelf en hij vindt dat de kerk de roeping heeft iets te betekenen voor de wereld. De Samen op Weg-kerken moeten volgens hem nadrukkelijk aan de slag met de vraag naar de taak en roeping van de kerk. Hoe

zal de nieuwe gezamenlijke kerk er straks uitzien? Wat voor type kerk wordt het? Zal ze haar volle aandacht richten op de opbouw van het gemeentelven? Of zal ze vooral kerk midden in en voor de samenleving willen zijn?

Een klein jaar later zette hij zijn gedachten nog eens breder uiteen in het boekje *Een sprekende kerk in een mondige wereld* (Kampen 1998). Vandaag daarover.

Geschiedenis

Dr Blei vergelijkt de huidige opstelling van de SoW-kerken met die van de NHK vijftig jaar geleden. Het denken in de NHK werd toen bepaald door de theologie van het apostolaat. Voordat we kijken naar de betekenis daarvan, eerst even de

KERNREDACTIE:

DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP,
DRS. A.L.Th. DE BRUIJNE.

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DR. E.A. DE BOER, DRS. B. BOS,
DRS. I.D. HAARMA, DRS. P. HOUTMAN,
PROF. DR. B. KAMPHUIS,
DRS. B. LUITEN, DRS. K. DE VRIES.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DR. J. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:

H. PRINS, Buiten Nieuwstraat 86-1, 8261 AX
Kampen, Tel. (038) 3331242

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (0113) 215591.

ABONNEMENT:

f 90,00 per jaar; f 49,00 per halfjaar; studenten f 74,50 per jaar (binnenland). Buitenland: f 149,00 per jaar (Europa zeepost).

Een abonnement kan per maand ingaan, maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee maanden voor het verstrijken van de betalingstermijn (opzegging van jaarabonnement vóór 1 november, van een halfjaarabonnement vóór 1 juni).

Losse nummers f 2,05 (excl. Porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij de Stichting Bralectah.
Tel. (0521) 515946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,95 per mm. Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

voorgeschiedenis. In de negentiende eeuw en de eerste helft van de twintigste eeuw was de Hervormde Kerk géén geestelijk eenheid. Ze was, zegt Blei, eigenlijk niet meer dan een administratieve koepel, waaronder zich de meest uiteenlopende groeperingen bevonden, de 'richtingen'. Ze is wel getypeerd als 'hotelkerk'. In een hotel bewonen de verschillende gasten elk een eigen kamer en hebben ze verder weinig gemeenschappelijks. Zo verbleven de diverse richtingen binnen de Hervormde Kerk, zonder geestelijk ook maar enige verbondenheid met elkaar te ervaren. De synodes fungeerden als administratief bestuur, dat de formele regels handhaafde en verder weigerde zich over enige inhoudelijke kwestie uit te spreken.

Pogingen voor 1940 om dit te veranderen, slaagden niet. In de oorlogsperiode maakte de NHK echter een bepaalde ervaring door. De synode kwam tot publieke uitspraken tegen maatregelen van de bezetende macht. Tegenover de Duitse ideologie ging zij *belijden*. Ze ging geestelijke leiding geven. Er kwam een nieuw besef van samen kerk zijn. Dat besef bleef na de oorlog bestaan. Het leidde tot een relativeering van de interne richtingenstrijd en een overstijgen van de eerdere standpunten. Zo kon het komen tot een 'gesprek der richtingen', die voortaan liever 'modaliteiten' – kleurschakeringen – werden genoemd.

Apostolaat

Op de achtergrond van deze nieuwe benadering stond een andere theologie, namelijk die van het apostolaat. De bedenker van deze term, de zendingsman dr H. Kraemer, zag het zo, dat de kerk er is om de wereld en in de nood van de wereld. Het gaat God bovenal om de vestiging van Zijn Koninkrijk in deze wereld; de kerk is daarvoor een instrument. Bij prof. dr. A.A. van Ruler gaat het vooral om de theocratie. Voor dr. J.C. Hoekendijk ('de

kerk binnenste buiten' en de 'kerk voor anderen') heeft de kerk eigenlijk geen zelfstandige betekenis. In deze apostolaatstheologie gaat het om de uitstraling van de kerk naar buiten, om haar missionaire optreden in diverse vormen. En dat dan zo, dat de kerk geen tegenstelling tot de wereld ervaart. Maar juist solidariteit met de wereld beleeft en zich in die wereld dienend opstelt. En verder, dat het missionaire niet gezien wordt als één aspect van het kerkzijn, maar dat het juist *het wézenlijke* van de kerk vormt.

Met artikel 27 van onze Nederlandse Geloofsbelijdenis zien wij het wezenlijke van de kerk liggen in wat zij is als vergadering van de gelovigen, in haar bestaan als volk van God, lichaam van Christus en tempel van de Heilige Geest. Voor de apostolaatstheologie is de kerk echter niet anders dan het medium dat het Woord naar de wereld brengt. Een karretje of vehiculum dat er slechts toe dient het evangelie van het Koninkrijk van God de wereld in te brengen. En daar het heil en het recht, het rijk van God op te richten, zoals Van Ruler het zei.

Kerkorde 1951

Dit apostolaatsdenken bond na de oorlog de Hervormden samen. De samenbinding werd niet allereerst gezocht in eenheid van geloof. Maar in de overtuiging dat de NHK 'als Christusbelijdende geloofs-gemeenschap gesteld is in de wereld om Gods beloften en geboden voor alle mensen en machten te betuigen'. Zo werd het geformuleerd in de kerkorde van 1951.

Als we het over deze kerkorde hebben, moeten we bedenken, dat een Hervormde kerkorde meer is dan een Gereformeerde. De Gereformeerde Kerken hebben als samenbindende grondslag de belijdenis-geschriften. Bij de NHK met haar verscheidenheid van stromingen, van links-vrijzinnig tot rechts-orthodox, ligt dat niet zo. Daarom

heeft voor de NHK de kerkorde een geestelijk samenbindende waarde. Ze is meer dan een bundel praktische bepalingen. Ze is een document dat **begint** met **principiële**, belijdende elementen in een aantal **grondleggende** artikelen-in-samenhang.

Toen de NHK in 1951 een nieuwe kerkorde kreeg, zocht **men het samen** kerk-zijn boven alle verschillen **uit dus** in **het samen apostolaats-kerk zijn**. Dát begrip staat centraal; **dát** wordt het eerst genoemd. Het belijden van de **kerk** hoort daar nadrukkelijk wel bij, **maar** komt pas op de tweede plaats. Het belijden is **méér** dan herhalen van wat vroeger is gezegd; de kerk belijdt 'in het besef van haar verantwoordelijkheid voor het heden en gaat dan ook per **definitie** apostolair in op de eigentijdse uitdagingen en ervaringen' (vandaar ook de **formulering** 'in gemeenschap met de belijdenis der vaderen' en niet 'in overeenstemming met...'). Het apostolaat gaat voorop en kleurt alle belijden, leven **en** werken van de **kerk**, volgens Van Ruler, die een van de ontwerpers van deze kerkorde was.

Kerstening als kerkewerk

In het apostolaat richt de **kerk** zich op 'de verbreiding van het Evangelie' en werkt ze voortdurend aan 'de kerstening **van** het **volksleven**'. Ze 'blijft in al haar geledingen strijden voor het reformatisch karakter van staat en volk en wendt zich, in de verwachting van het Koninkrijk Gods, in de arbeid der kerstening tot overheid en volk, om het leven naar Gods geboden te richten'. In een strategisch beleidsplan 1991-1994 legde de Hervormde synode dit nog als volgt uit: 'Daarmee is gezegd: het kan bij het op de individuele mens gerichte **appèl** tot omkeer en terugkeer niet blijven. Er dient ook te zijn: het **appèl** aan officiële instanties, aan de overheid, aan het volk als geheel. **Dan** komt ook de politiek in het blikveld van de **kerk**. Dan gaat het om de

gelding van 'Gods beloften en geboden' in het openbare leven. Dan gaat het erom of de manier waarop de samenleving is ingericht en wordt bestuurd, met Gods **beloften en geboden** in **overeenstemming** is.'

Van missionair naar introvert?

Het **apostolaatsdenken** dat in de kerkorde van 1951 uitkwam, heeft lange tijd het denken en optreden van de NHK bepaald. Bet werd gedragen door de brede **middengroep** die vooral gegrepen was door de theologie van Barth, de zogenoemde 'middenorthodoxie'. Het was ook bepalend voor de oproep van 'de **achtien**' in 1961, die 'bewogen door de verwachting van het **Rijk** Gods en de opdracht **van** de kerk in de wereld' pleitten voor een **wording** van de NHK en de synodale GKN. Achter deze aanzet tot **SoW** lag dus oorspronkelijk een missionair élan.

Toen deze kerken in 1986 – een eeuw na de Doleantie – een **Verklaring** van Overeenstemming **inzake** het **samen kerk zijn** gaven, gingen zij nog van dezelfde missionaire instelling uit: 'Beide kerken belijden dat de kerk in dienst staat van het komende Rijk. Jezus Christus heeft leerlingen om zich heen verzameld, opdat zij getuigen zouden **zijn** in de wereld. De gemeente wordt geroepen om gezonden te worden.' Maar toen elf jaar later een (voorlopige) kerkorde van de toekomstige verenigde **kerk op tafel** werd gelegd, hoorde je niet zo **veel** meer van de missionaire bewogenheid en betrokkenheid **van** de **kerk als** geheel op de **wereld**. '**Het hart van de kerk klopt** in de **gemeente**' heet het nu. Het gaat in de kerkorde om de gemeente-opbouw. De aandacht verschuift van 'de kerk in de samenleving' naar 'het kerkelijk leven-en-werken op zichzelf. En tevens van het grootschalige van de landelijke kerk **naar** het kleinschalige van de eigen gemeente en de directe woon- of leefomgeving.

Wel kom je ook in de nieuwe kerkorde nog een aantal apostolaire noties tegen. Ze belijdt Jezus Christus als Heer en Verlosser van de wereld 'en roept daarmee op tot vernieuwing **van** het leven in cultuur, maatschappij en staat'. De **kerk** 'getuigt voor **mensen**, machten en overheden van Gods beloften en geboden.' En: 'De gemeente is, vanwege **haar** missionaire opdracht, in heel haar bestaan gericht op getuigenis en dienst aan hen die het Evangelie niet kennen of daarvan vervreemd zijn, opdat ook zij delen in het heil in Jezus Christus.' Maar Blei noteert als bezwaar, dat het missionaire één van de (vele) elementen en aspecten **van** het **kerkelijk** leven en werken is geworden. Daardoor ademt de nieuwe kerkorde een andere geest **dan** die van 1951. **Toen** ging men uit van de overtuiging, dat het God in Christus om **méér** gaat dan om zijn **kerk**. Namelijk: om de vestiging van **zijn** Rijk in de wereld. En de kerk was er ten dienste **dáárvan**. Nu is de volgorde omgekeerd: eerst het belijden, dan (daarin **ingekaderd**) het apostolaire. Het eigen **kerk-zijn** staat voorop, het kerk-zijn-voor-de-wereld vloeit daaruit voort. Hoe wel anderen in de Hervormde synode **dat** niet zo zagen, is Blei bang **dat** in de plaatselijke gemeente het apostolaat een randverschijnsel gaat worden. En dat de landelijke **kerk** degradeert tot een dienstencentrum, een service-instituut voor de plaatselijke gemeenten. Zal er op deze manier veel terecht kunnen komen van het **synodebesluit** van februari 1998, dat 'de kerk in de publieke gedachtewisseling over maatschappelijke vragen een eigen plaats (moet) opeisen voor een gelovig gezichtspunt'? Blei is somber: **Kleinschaligheid is troef. Introvertie dreigt.**

Gereformeerde invloeden

Hoe zijn deze **ontwikkelingen** te verklaren? Blei wijst in de eerste plaats op de **opstelling** van de Gereformeerden. Zij hebben **een andere**

kijk op de *kerk* dan de Hervormden. En ook een andere lujk op de samenleving. Zij gaan uit van de zelfstandigheid van de plaatselijke kerk. En zij leggen vanouds vooral de nadruk op de persoonlijke verantwoordelijkheid van de kerkleden; een verantwoordelijkheid die zij individueel of in organisatieverband dragen. De Hervormde Kerk houdt vast aan de gedachte, dat ook de kerk als *kerk*, ambtelijk (dus als synode) moet spreken tot overheid en volk.

Daarnaast *kijken* de Gereformeerden anders naar de samenleving. Vanuit Kuypers gedachte van een vrije kerk en een vrije staat hebben zij de levensbeschouwelijke neutraliteit van de staat aanvaard (daarin zijn zij volgens Blei moderne mensen). De Hervormde kerk kent nog steeds iets van het theocratisch ideaal. De juridische scheiding van kerk en staat wordt wel geaccepteerd, maar de NHK 'hecht er toch aan overheid en volk te blijven aanspreken op de algemene gelding van Gods beloften en geboden'. De kerkorde van 1951 sprak dan ook nog van 'het reformatorisch karakter van staat en volk'. Maar past dit wel in onze democratie? Blei meent: juist *terwille* van de *echte*, inhoudelijke democratie, kan de overheid zich als het erop aankomt niet volstrekt neutraal opstellen ten aanzien van levensbeschouwelijke vragen, waarden en normen. Gereformeerden moeten echter niets hebben van zo'n theocratisch ideaal en stonden dan ook sceptisch tegenover het Hervormde apostolaatsdenken van na de Tweede Wereldoorlog.

Andere achtergronden

Maar ook Hervormden waren sceptisch. Van rechts klonken bezwaren tegen een koers die tot horizontalisering en politisering van het Evangelie leidde.

Aan de linkerzijde vond men het apostolaatsdenken irreëel; het getuigde van een optimisme en triomfalisme dat men hoe langer hoe

minder kon delen. Vandaag moet er **bezuinigd** worden op het zeer omvangrijke bovenplaatselijke apparaat van de vele raden en commissies. En tenslotte is daar de postmoderne tijdgeest, waarin grootse idealen niet meer aanslaan en grote woorden twijfel oproepen. We hebben vandaag **minder hoge** pretenaties en uiten ons gedempter en meer bescheiden. Al met al geen *fijne* situatie voor een kerk die missionair wil spreken.

Verlies aan samenbinding

Maar niet alleen voor het spreken **naar** buiten zijn de tijden slecht. Door het wegvallen van het samenbindende apostolaats-ideaal staat ook het interne *samen-kerk-zijn* onder **druk**. De **Konkordie** van **Leuvenberg**, eens opgesteld om tegenstellingen te overbruggen, is omstreden geraakt. Steeds weer lees je pleidooien voor federatieve regelingen, die een eigen kerkelijk leven van 'gelijkgezinde gemeenten' mogelijk moeten maken. Blei ziet daarin een bedreiging en ondergraving van het samen-kerk-zijn. Op die manier wordt de verenigde kerk opnieuw een Rotelkerk: een gezamenlijke voorgevel waarachter een federatieve werkelijkheid schuilgaat. Het missionaire *élan* waarmee het SoW-proces destijds begon, is vervlogen. Het proces versmalt tot een organisatorische zaak en lijkt een doel in zichzelf geworden.

En hoe staat het met het belijden? Ligt *dáárin* geen samenbindende kracht? Ook de inhoud van het *Belijden* komt de laatste tijd niet meer aan de orde. Vroeger verschenen er regelmatig synodale publicaties over geloofsvragen. Maar tegenwoordig blijken kwesties van geloofsinhoud eenvoudig geen aandacht meer te **trekken**. Theologische discussies zijn uit de tijd. Men trekt zich terug, omdat er nu eenmaal verschillende opvattingen naast elkaar bestaan. Er **leeft** ook een aversie tegen wat men 'dogmatiek' noemt. Wat **wel** leeft

zijn veeleer levensvragen. De vraag naar de **zin** van het bestaan. Of de vraag naar God. **Kun** je in onze moderne cultuur vandaag nog in God geloven? Waar en hoe vind ik Hem? Waar mensen met deze vragen worstelen, brengen ze weinig enthousiasme op voor een theologisch rapport over de lichamelijke verrijzenis van Christus.

Pleidooi voor apostolaat

In deze ontmoedigende impasse wil Blei opnieuw een pleidooi voeren voor een apostolaire opstelling. De tijden zijn **veranderd**. De mensen zijn mondiger geworden. Toch blijft de apostolische opdracht **ook** vandaag gelden. Ook in onze samenleving moet het **evangelie** uitgedragen worden. Misschien meer door vragen te stellen dan door uitspraken te doen of een richting te wijzen. Niet als een groot verhaal. Niet met grote woorden. En niet met het streven de christelijke levensbeschouwing te laten **domineren**. De kerken moeten leren **serieus** te nemen, dat ze leven in een pluralistische en democratische samenleving. Ze mogen meepraten op voet van gelijkheid, meer niet. Ze dienen de democratie serieus te nemen. En dus in het maatschappelijk debat elke claim achterwege te laten om bij voorbaat erkend te worden als de vertegenwoordigers van de voor allen geldende waarheid. Maar kan dat, als je belijdt dat God de Heer is van de wereld? Kun je dit doen zonder verraad **aan** je theocratisch ideaal? Volgens de Leidse ethicus G. G. de *Kruijf* ('*Waakzaam en nuchter*', 1994) moet je in een democratie de theocratiededachte radicaal loslaten. Als partner in het democratische debat zoek je samen **met** anderen naar consensus en coöperatie, **maar** je doet daarbij geen beroep op eigen **geloofsovertuiging**. De *Kruijf* heeft dan ook **ernstige** bezwaren tegen de **apostolaatsgedachte**. Blei **vindt** echter, dat je dan het spreken van de kerk in een democratie relativeert. Volgens hem zijn democratie en apostolaat

niet met elkaar in tegenspraak. 'De apostel verkondigt. Maar dat wil niet zeggen, dat hij zich niet zou laten betrekken in de dialoog.' Er is geen tegenstelling tussen zending en dialoog. Zo **kun** je ook zeggen, dat apostolaat **compromisbereidheid** niet uit- maar **insluit**. Het **gaat** immers om niet meer dan de humaniteit van het bestaan. Om verbetering van de kwaliteit van mens-zijn en samenleving. Waarin Gods uiteindelijk bedoelingen met het mensenleven weerspiegeld worden. Zo blijft er voor de kerk een roeping ook in onze mondige wereld.

Taxatie en overwegingen

Dr K. Blei heeft in een helder betoog ons een goed beeld gegeven van wat het **apostolaatsdenken** in de **NHK was** en **ook** vandaag in de **SoW-kerken** kan zijn. We **kunnen** wat betreft zijn positieus het volgende constateren:

*In de tegenstelling gemeente-opbouw of missionair **bezig zijn** kiest hij **tegen** de huidige trend in nog steeds uitgesproken voor het apostolaat. En daarmee tegen **een introvertie**, waarvoor hij vreest als de koers niet wordt verlegd.

*Hij **kies** **zo**, omdat hij **ook** vandaag in principe nog steeds instemt met de **theologie** van het apostolaat en met de idealen van de theocratie.

*Hij **meent** dat de apostolaatsgedachte ook vandaag samenbinding kan geven in een plurale **kerk** en wil die samenbinding niet zoeken in de belijdenis. Een belijdenis **die** niet opkomt uit het apostolaat, wordt zijns inziens een doods, intern **stuk** tekst, eerder twistappel dan inspirerend.

Ik denk, dat wij er goed aan **doen** het volgende te overwegen:

*De **kerk** mag inderdaad niet introvert worden. Het missionaire is een wezenlijk element of een noodzakelijk aspect in het leven

van de kerk.

Maar het **wezen** van de kerk ligt in wat zij is als vergadering van de gelovigen (**NGB 27**) of, bijbels gesproken, in haar **bestaan** als volk van **God**, lichaam van **Christus** en tempel **van** de Heilige Geest, naar de formulering van Van Genderen. De apostolaatsgedachte trekt de **zaken** scheef.

*De **kerk** vindt haar samenbinding in de eenheid van het ware geloof (**HC 21**). Waar deze ontbreekt, kan een externe oriëntatie geen wezenlijk soelaas bieden, nog daargelaten dat ook **over** de **inhoudelijke** vulling van die oriëntatie dan onderling verschil zal bestaan.

***Alleen** in de **weg** van voortdurende onderwerping van al onze gedachten aan het Woord van onze God kunnen we **groeien** naar de eenheid van geloof. **Zo** wordt het lichaam van Christus opgebouwd (**Efeziërs 4**). En alleen zo **kunnen** kerk en christenen **ook** in hun spreken en optreden naar buiten betekenis hebben voor **de groei** van het Koninkrijk van God. Die groei komt **primair** tot stand in de aanvaarding van Gods koninklijke heerschappij over het hart van de mensen. En niet in een algemene humanisering van het bestaan. Zorg voor gemeente-opbouw maakt de kerk als het goed is dan ook niet introvert, maar is ook voor verantwoord missionair optreden een noodzakelijke **voorwaarde**.

Volgende week bekijken **we** de zaken door de bril **van** een andere Hervormde auteur, dr A. Noordergraaf, die de dingen in gereformeerd-confessioneel perspectief wil plaatsen.

Drs. G.J. van Middelkoop is oud-conrector van de Gereformeerde Scholengemeenschap te Rotterdam en oud-rector van de Gereformeerde Scholengemeenschap te Amersfoort.

uit de kerken

Beroepbaar*

Kandidaten:

M.F. Verhoeff, Heemskerckstraat 91,8023 VJ Zwolle, 038-4541238
K. van Hoek, Oudestraat 78-1,8261 CT Kampen, 038-3313568
M.O. ten Brink, Kastanjelaan Oost 23,6741 DT Lunteren, 0318-486657.
J.A. Vos, Wortmanstraat 618,8265 AZ Kampen, 038-3329496
J. Haveman, Simon Johannesstraat 13,8271 TR IJsselmuiden, 038-3330965

Verder is beroepbaar

Dr. B.A. Zuiddam, Rutgerskamp 74,3853 ES Ermelo, 0341-563802
Drs. H. ten Brinke, Boddemate 23, 8014 JJ Zwolle, 038-4659759
Ds. J. Janssen, Wittezomer 7,9405 VE Assen, 0592-460352.

Eveneens zijn beroepbaar de volgende predikanten:

J. de Wolf, Mignonpad 22, 3816 ET Amersfoort, 033-4728793
P.F. Lameris, Curiestraat 42,7909 BT Hoogeveen, 0528-233481
A. Scheringa, Boeylaan 25, 4143 BX Leerdam, 0345-612675 (adres gewijzigd!!!)
A. Kroezen, Laan van de Eekharst 233,7823 AE Emmen, 0591-674015

* Nieuwe opgaven en wijzigingen:
H. Prins, tel. 038-3331242

Zeilen

Bij ons in Friesland zien de weiden 's zomers wit van de zeilen. Dat is een wonder op zich. Zoals een mens niet over water lopen kan, zo kan een schip niet door het land **gaan**. Helaas: het wonder blijkt gezichtsbedrog. Als voorbijganger in de verte zie je de sloten en kanalen niet, waar de schepen kunnen varen. Een paar meter water, waar de kiel veilig kan gaan. Ze zeggen dat Calvijn vroeger op zondag ging zeilen. Dat kan niet waar zijn. De pleziervaart is een uitvinding van de Hollandse Gouden Eeuw. En toen was Calvijn al lang in veiliger haven. Scheepje onder Jezus' hoede. Maar zeilen blijft mooi. Ruimte. Vrijheid.

Ruimte

'Weet je, het benauwt me wel eens in de kerk. Mensen zitten dicht opeen en ademen **elkaars** adem. Je kunt je niet keren of je krijgt corrigerend commentaar. Is dat het nou?' – Nee, dat is het niet. In de kerk ben je bij God. Bij God **krijg** je ruimte, vrijheid. Geen lichamelijke ruimte. Geen vrijheid van je eigen gang gaan. Wel een andere ruimte. In de bijbel heet dat de ruimte van een goed geweten. Tegenover God, allereerst. Zijn vergeving **geeft** mensen lucht om te leven. Tegenover mensen, dat ook. Vergeven is besmettelijk. De **ruimte** van een goed geweten – alleen

bij Christus **verkrijgbaar**. Iets mooiers kun je niet bedenken.

Gezichtsbedrog

Een bekrompen christen, dat moet gezichtsbedrog zijn. Want wie de ruimte **van** een goed geweten kent, die laat zich de ham niet van het brood **eten**. Mensenregels **kunnen** knellen. 'Gij zult vasten'. 'Gij zult feesten'. Ja, maar wat goed was kan zijn tijd gehad hebben. Laat God maar uitmaken wat was **en** wat blijft. Wat blijft? Zijn eer. Zijn woord. Zijn Geest. En wij. Want Hij **heeft** zich aan ons verbonden. Dat is de enige band die ons bindt. Ten diepste vrijgesproken van zonde, al blijft de verslaving loeren. Ten diepste niet verplicht aan mensen, al zijn er die gezag over je hebben. Ten diepste vrij: een goed geweten. De rest is uiterlijk, gezichtsbedrog.

Schipbreuk

Je ziet de zeilen gaan door het land en van een afstand denk je: die lopen **vast**. Pas als je dichterbij wilt komen zie je wie er werkelijk vast zit aan het land – en wie er vrij is. Pas wie **gelooft** ervaart de ruimte. De vrijheid van een goed geweten. Gelukkig, geen gezichtsbedrog. Een wonder. Net zo iets als **lopen** over water. (Hoe was dat nou, Petrus? -Een vraag voor straks.) En Paulus **zei** het al: '**Guon hawwe** dat goed gewisse oer

board smiten en dêrtroch skipbrek lit in it leauwen.' Iets minder poëtisch: 'Omdat sommigen dit hebben verworpen, **heeft** hun geloof schipbreuk geleden' – 1 Timoteüs 1: 19b.

Ds. R. IJbema is predikant van de Gereformeerde Kerk te Wijnjewoude.

Wandelen met God

Eens kwam er een man tot Jezus. Hij had alle geboden gehouden. Wat moest hij nog meer doen om behouden te worden? Toen stelde Jezus hem een vraag naar het hart: 'Volg Mij!'. Daarop ging de man heen. Hij deed niet zijn geld weg, maar ging zelf weg.

Deze man zal goed bekend hebben gestaan. Op zijn gedrag zal weinig aan te merken zijn geweest. Maar het was slechts gedrag. Natuurlijk, de man zal op zijn manier gehandeld hebben uit liefde tot God. Hij zal voor zijn Schepper een belangrijke plaats hebben ingeruimd. Maar toch, toen de vraag kwam: 'aan wie geef je je leven?', koos hij voor zichzelf.

De man vertoonde een positief gedrag, maar hij had geen nieuw leven. Voor dat gedrag had hij gekozen, met overtuiging. Hij had er offers voor gebracht, keuzes gemaakt. En toch was dat alles slechts camouflage. Daarachter ging een onbekeerde houding schuil. Anderen heeft hij hij daarmee misleid, en waarschijnlijk ook zichzelf. Een ander gedrag is niet hetzelfde als een ander leven, bij lange na niet.

Verdriet

Het gaat je door merg en been, wanneer je bedenkt dat deze gebeurtenis voor ons is opgeschreven. Gedrag is voor ons zo belangrijk. Gehoorzaamheid en inzet scoren hoog. Je kunt er ambtsdrager mee worden, en allerlei posities bekleden in het kerkelijk leven. Maar wie ben je dan?

Je kunt gevraagd worden voor allerlei taken. En je kunt ook van jezelf vinden, dat je iets moet doen in de kerk. Op die motivatie kun je het lang uithouden. Hoe lang? Hierdoor is al zoveel verdriet ontstaan. Door een sfeer, waarin alles in orde moet zijn, en waarin sommige mensen dat inderdaad voor elkaar lijken te hebben. Terwijl het tegelijkertijd onpersoonlijk toegaat, op het afstandelijke af. Op het oog gelovige mensen kunnen soms zo tegenvallen, wanneer je een persoonlijk beroep op hen doet om iets te doen of te laten. Net of ze in hun hart een grens hebben getrokken: tot: zover dien ik de Here, maar moeten ze niet van me vragen. Als puntje bij paaltje komt, kiezen ze voor zichzelf en voor hun eigen invulling van godsdienst. Van daaruit wordt dan gesproken, gehandeld en geoordeeld, en vaak niet zo zuinig. Het verdriet kan ook bij jezelf zitten. Als je ontdekt, dat je gedrag je leven bepaalt, in plaats van andersom. Een afgerichte hond doet wat hem wordt gezegd, en een gedresseerde aap toont op bevel al zijn kunsten. Dat is allemaal mogelijk zonder dat het uit hun hart tevoorschijn komt, want ze hebben geen persoonlijkheid. Maar zo kun je zelf niet leven, reagerend op drang en dwang van buitenaf. De mens is

geschapen naar het beeld van God, hij is een persoon, met hart en ziel. Wat kun je zelf heerlijk aanvoelen, dat je leven meer is dan je gedrag. Ja, dat het wu meer moeten zijn, kun je ook tot je verdriet vaststellen. En wat dan?

Doorbraak

Ik zou willen zeggen: als je dit in de gaten hebt, al is het nog met teleurstelling, ben je te feliciteren. Want het is een doorbraak, die veel mensen ontgaat, zelfs al hebben ze de bijbel in de hand. Velen hebben geprobeerd door hun godsdienstig gedrag hun leven te redden, op die manier hebben ze ook hun kinderen opgevoed, maar juist daardoor zijn ze blind gebleven voor de redding die God geeft, de echte redding die het leven omvat (Rom. 9:31). Ze hebben de wet gehanteerd als middel van bestaan, en zich sterk gemaakt door een onberispelijke levenswandel, maar hun goed gedrag leidde ten diepste niet tot een nieuw, onvergankelijk leven. Zalig ben je, als je dit mag zien, en als God je op een dergelijke weg laat vastlopen. Het voelt naakt, zonder camouflage-tenu, maar het is ook bevrijdend en het doet je verlangen naar betere kleding.

Je merkt het verschil

Het punt is, dat je je nieuwe leven niet zelf kunt maken. Probeer je dat toch, dan kom je gegarandeerd niet verder dan een nieuw gedrag, met hoeveel overtuiging je daar ook voor kiezen kunt. En bovendien: wat je zelf hebt opgebouwd, moet je ook zelf verdedigen en in standhouden. Gevolg: een geforceerde leefwijze, altijd geneigd tot zelfver-

dediging en tot kritiek op alles wat anders gaat. En dat allemaal in de naam des Heren.

Het lijkt heel vroom, om w met Gods **wet** om te gaan. Dat is de elende. Je **kunt** zo in de kerk goed bekend **staan**, vertrouwen genieten, **verantwoordelijkheid** dragen **en** invloed uitoefenen, terwijl het meest wezenlijke van een christen ontbreekt. Toch, als je goed luistert naar elkaar, **dan** hoor je dat. En als je echt aandacht hebt voor de ander, merk je dat op. En dan wordt het ook (zo nodig) bij je opgemerkt. Want heilige woorden **klinken** hol, als ze niet uit liefde worden gesproken, als uit God (1 Cor.13). En gereformeerde standpunten vallen in het niet, als ze niet gedragen worden door een gelovig dankbaar leven, door Jezus Christus (1 **Petr.4:1**). Het is mijn hartelijke **wens**, dat de vele huisbezoeken die dit seizoen gebracht **gaan** worden, mogen dienen tot het opruimen **van** alle soorten camouflage, in liefde en fijngevoeligheid. En **minstens** zo belangrijk zijn de onderlinge gesprekken.

God doet het

In onze catechismus zijn we duidelijk: wat is bekering? 'Sterven en opstaan.'

Dat kan ik dus zelf niet. Misschien **kan** ik mezelf nog doden, als ik **daarvoor** de moed heb. Maar daarna kan ik mezelf in geen geval weer levend **maken**.

Let wel: dit wordt gezegd en beleiden vlak voor de **behandeling** van de Tien Geboden, in zondag 33. Kennelijk om misverstand en misbruik van de **wet** bij voorbaat te voorkomen. De geboden zijn belangrijk, **maar denk** nooit dat je door die te houden een christen bent.

Nieuw leven ontstaat op een andere manier. Paulus vergelijkt het met de schepping. God sprak ooit: 'Er **zij** licht', **en** zo werd het duister doorbroken. Datzelfde woord spreekt **God** nu in het hart, en zo komt de **mens** tot leven (2 Cor.4:6).

Uiteraard is dit beeldspraak. 'Dat Licht ben Ik', zei Jezus. En zo zegt Hij dat **nog**. A h Hij Zich toegang verschaft tot het hart, wordt het verschil tussen een leven uit God en zonder God volstrekt duidelijk. Op die **manier** heeft Bij tijdens zijn leven op aarde door allerlei buitenkanten heengeprikt. Hij heeft mensen tot de **ontdekking** gebracht (en dat doet Hij nog), hoe ze zich ten diepste **voor** God **en** mensen hebben grootgehouden. Hij Reeft het verschil laten zien tussen praten over God en leven uit God. En terwijl Hij sprak, bewerkte Hij de harten met **zijn** woorden, om die te openen **voor** eeuwig leven. En zo doet Hij dat nog.

Daarom zal het nodig zijn, dat we voor alles **aan** God de ruimte geven in ons leven om te doen wat Hij wil doen. Dit **kan** (op zichzelf genomen) remonstrants **klinken**. Kan ik God toegang geven tot mijn hart? Moet Hij Zichzelf die toegang niet verschaffen? Zeker, dat belijden we van **harte**. Maar God die Het hart opent, wil dan **ook** als eerste zien dat het hart naar **Hem** uitgaat. Dat we naar Hem toegaan om te luisteren en zijn woorden te overwegen, in het **verbouwen** dat het woorden van eeuwig leven zijn. Zo, en zo alleen, breekt het Licht in onze donkerte door. Alleen in dat licht van genade laat de wet zich lezen én toepassen. En dan, naarmate je je meer op de geboden **toelegt**, **zul** je gaandeweg ontdekken dat God het doet in je leven. Je dacht, dat je de wet moest volbrengen. En dat moet **je ook**. Maar terwijl je **daarmee** bezig bent, **mag** je tot je verrassing ontdekken dat God de inhoud van **zijn** geboden in je leven tot stand brengt. Als je **Hem** tenminste de ruimte daarvoor laat.

Met andere woorden: eerst tot Jezus **gaan**, **Hem** aanbidden en belijden en tot leven komen, en pas dan uit zijn hand de wet ontvangen om zijn beeld te dragen, met hart en ziel. En wie dat diep in zijn hart weigert, wie niet Jezus wil volgen, laat diegene dan **ook** niet met wetten dwepen, om die te doen. Want in dat

geval worden ogenschijnlijk goede werken een verraderlijke camouflage voor een egocentrisch leven.

Dichtbij

De ontgoocheling kan bitter zijn, **wanneer** je ontdekt dat je godsdienstig leven op een doodlopend spoor is gezet of terechtgekomen. Moeilijk is het ook, wanneer je merkt dat je omgeving die beklemmende sfeer ademt.

Toch is herstel binnen handbereik, in een kerkverband waarin Gods Woord werd bewaard. Het levendmakende Licht is dichtbij, **en** het schijnt helderder **dan** de zon. Door vele manieren **van zelfhandhaving** kunnen we onszelf in het duister zetten. Maar kom je uit het donker **tevoorschijn**, en doe je alle camouflage weg waardoor je jezelf had willen redden, **dan** zul je je Verlosser leren kennen. En waar dergelijke **prediking** klinkt, breekt het Licht (vroeg of laat) door de donkerte heen.

Ds. B. Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk van Zwolle-C.

(Richt. 6-8)

Schriftstudie

*In het hart van het boek Richteren vinden we de geschiedenis van Gideon. Deze geschiedenis **beslaat** veel ruimte, de hoofdstukken 6 tot en met 8 (en ook hoofdstuk 9 **kun je er bij rekenen**). In dienst van de Here verdrijft hij Midjan (7 : 19-22). Daarmee **verschafft** hij Israël veertig jaar rust (8 : 28).*

Gideon komt en gaat

Een paar dingen vallen op. Het is een behoorlijk uitgesponnen en met **zorg** opgebouwde vertelling. Het is bijvoorbeeld **verhaaltechnisch** boeiend hoe de verteller pas helemaal aan het eind van de achtervolging van de Midjanieten prijsgeeft, dat Gideon ook een **persoonlijk** wraakmotief had bij deze achtervolging (8 : 18-21). Deze onthulling maakt Gideons ijver in het **achtervolgen** achteraf een beetje verdacht: nam hij in dienst van God zijn eigen zaak waar? Je hebt de neiging de hele geschiedenis en vooral het laatste stukje nog eens te lezen, en dan met andere ogen. Toch heeft de verteller lang genoeg met zijn onthulling gewacht om naast dit soort vraagtekens ook de verbazing over de kracht van Gideons godsvertrouwen bij de lezer een kans te geven.

In **ket** geheel zie je iets dergelijks: na zijn optreden als aanvoerder van de noordelijke stammen tegen Midjan doet Gideon iets wat grote vragen oproept: hij maakt een efod (8 : 22-35). En in hoofdstuk 9 lijkt het alsof Abimelek met zijn optreden de plaats **van** Gideon in de geschiedenis van Gods grote daden helemaal schrappt. Je krijgt als lezer de indruk dat Gideon de heilsgeschiedenis wordt uitgeschreven.

De Verlosser laat van zich spreken

Daarnaast trekt de manier waarop God zelf in deze geschiedenis van zich doet spreken, de aandacht. Ik wijs op het volgende:

- we ontmoeten een anonieme profeet door wie de Here de Israëlieten herinnert aan zijn reputatie als hun verlosser (6 : 7-10);
- we kunnen volgen hoe de Here Gideon in dienst neemt als verlosser (6 : 11-24). De Here bekommert zich uitdrukkelijk om Gideons motivatie **om** Hem te dienen in de **strijd** (6 : 36-40; 7 : 9-14);
- de Here grijpt in bij de 'tactische' voorbereidingen op de slag in de vlakte van Jizreël (7 : 1-8);
- de Here zet Gideon niet alleen in tegen Midjan, Amalek en de stammen uit het Oosten, maar betreft hem ook - zelfs eerst - bij de **bestrijding** van de verering van Baal en Astarte (6 : 25-32) en Israëls hoogmoed (7 : 2).

Vraagstelling: waar blijft Gideon met zijn mannen op Midjansdag?

Het mag duidelijk zijn: in deze geschiedenis geeft de Here zich met

nadruk bloot als verlosser.' Daarbij valt licht op de manier waarop Hij Gideon een plaats geeft in zijn verlossingswerk. De hele geschiedenis zou de vraag kunnen oproepen: wat heeft de Here aan Gideon gehad? Had Hij Gideon wel echt nodig? Deze vraag wordt niet alleen opgeroepen door het verloop van de geschiedenis, de Here stelt hem ook zelf aan de orde. Uiteindelijk is Hij het die Midjan hoogstpersoonlijk op de vlucht jaagt (7 : 22). Gideon en de driehonderd mannen die hij had mogen meenemen *staan er bij* als het vijandelijke leger schreeuwend op de loop gaat (7 : 21). Het uitgangspunt neem ik in de passage over het uitdunnen van de **manschappen** (7 : 1-6). In het voorgaande heeft Gideon zich laten **overtuigen**: de Here wil Israël verlossen door Gideons hand. Deze formulering is van Gideon zelf (6 : 36); hij grijpt ervoor terug op wat de Here zelf heeft gezegd (6 : 12-16).² Hij weet dat de Here Israël uit de hand van Midjan wil verlossen. Hij weet dat hij daarbij mag optreden als aanvoerder van het volk.

Er is maar één verlosser

Nu Gideon zover is, neemt de Here weer het initiatief in het gesprek. Het voornemen van de **Here om** Midjan in de macht van Israël te geven, staat vast, maar Hij stelt eisen aan de **manier** waarop. Er zijn te veel mensen.

God legt hiervan verantwoording **af** tegenover Gideon: Hij wil Israël bewaren voor het misverstand, dat het zich op eigen kracht heeft vrijgevochten. Hij wil voorkomen dat Israël zijn beslissende rol in het gebeuren uit het oog verliest. Op de dag dat Midjan verslagen wordt,

wil Bij als Verlosser zichtbaar blijven! Een te grote hoeveelheid mensen verduistert het zicht op de verlossende hand van God.

De Here spreekt met Gideon een procedure af om het volk te schiften. Het resultaat daarvan is dat er driehonderd mannen overblijven. De Here zegt tegen Gideon: 'door de driehonderd mannen die geslurpt hebben, zal Ik u verlossen' (7 : 7). De Here dunt de manschappen uit, om Israël's hoogmoed te verdunnen. Tot slot (vgl. 7 : 1 met 9) zet de Here Gideon aan tot een inval in de legerplaats van Midjan. Maar de Here rekent met Gideons vrees. Bij laat Gideon iets proeven van de grote angst in het kamp van Midjan. Gideon en zijn wapendrager horen een man een droom aan zijn makker vertellen: een enorm brood rolt het kamp in en gooit de tent ondersteboven. Ze horen ook de conclusie van de makker: 'Dit is niet anders dan het zwaard van Gideon, de zoon van Joas, de Israëliet; God heeft Midjan en de hele legerplaats in zijn macht gegeven'.

Nu is Gideon klaar voor overgave aan Gods verlossende hand en daarmee voor de aanval.

De eer verlost te worden

We geven een aantal overwegingen bij de opgeworpen vraag: wat heeft de Here aan Gideon gehad? Had Hij Gideon wel echt nodig voor dit staaltje verlossing? Deze vraag komt volgens mij op uit de geschiedenis zelf.

1. Strategie van vertrouwen

De keus voor de strategie (drie groepen die in het donker van drie kanten lawaai maken en met fakels zwaaien) heeft een buiten- en een binnenkant. De buitenkant is het gegeven van de niet meer dan driehonderd mannen die Gideon ter beschikking staan. De binnenkant is zijn vertrouwen op God.

Wat Gideon in het kamp van de tegenstander hoort van de stemming daar, doet zijn onzekerheid verdwijnen en plaats maken voor ver-

trouwen op God. Hij heeft de angst van de Midjanieten geproefd. Hij aanbidt het werk van de Here daarin en sluit erbij aan, geeft het alle ruimte door de angst bij de Midjanieten aan te wakkeren. Ze waren zo bang voor 'het zwaard van Gideon' (7 : 14), dat Gideon de conclusie trok dat hij het niet meer nodig had voor de beslissende slag. Die was God al aan het toebrengen. Gideons strategie is de strategie van het geloof, ze geeft God de eer. Daarin lijkt ze op Jozua's 'veroveringstactiek' bij Jericho (Joz. 6). Gideon ziet dat God vastberaden is Israël te verlossen en dat leert hem wat hij met driehonderd man kan doen om Midjan te verdrijven. Gideon en zijn mannen worden niet uitgeschakeld. Hoewel ze op het beslissende moment geen wapen ter hand hoefden te nemen, waren ze daarom niet passief. Ze worden ingeschakeld. Door hun hand verlost de Here Israël. Ze spelen hun rol in Gods strategie van schrik. Zo blijft er eenheid tussen de Verlosser en de verlosser, tussen God en Gideon. Israël is in nood en wordt geholpen. De overwinning is voor Israël en Gideon krijgt de eer (8 : 22). Dat voelen de Midjanieten in de achtervolging.

2. Verlosser en verlost

Op het moment dat de woestijnbewoners het op een vluchten zetten, komen Naftali, Aser, geheel Manasse en Efraïm op instigatie van Gideon massaal in actie. Deze geschiedenis laat zien dat het God echt om Israël gaat. Israël's inbreng is bescheiden, maar Israël's winst is groot. Hij neemt Israël's concrete nood van dat moment (Gideon die tarwe dorst in de wijnpers!) serieus. God is de Verlosser, maar het volk profiteert.

Dat betekent dat de eer voor de bevrijding onder de volken in zekere zin altijd óók voor Israël is. Als Israël wint, dan laten de buurvölker Israël met rust. Zolang de volken rondom Israël's superioriteit in verband brengen met de machtige Jhwh, zullen ze het met rust laten.

Vergelijk bijvoorbeeld hoe Rachab wel degelijk de macht van de Here heeft onderkend in het optreden van Israël: 'vanwege u bleef bij niemand meer enige moed over, want de Here uw God is een God in de hemel boven en op de aarde beneden' (Joz. 2 : 9-11). Vergelijk ook hoe de Filistijnen reageren als de Israëlieten de ark inbrengen in de strijd: 'wee ons, wie redt ons uit de macht van deze geweldige God? Het is dezelfde God die de Egyptenaren met allerlei plagen in de woestijn geslagen heeft' (1 Sam. 4 : 8).

Er is voor de volken pas een kans om Israël te kleineren, als God zijn verlossingswerk onder Israël stillegt (zo zuiver Asaf in Ps. 83). God kwam de hemel uit, om in het dal Jizreël Midjan weg te jagen voor Israël. Gideon en zijn driehonderd mannen waren alleen al nodig als getuigen daarvan. Zolang het volk dicht bij God leeft, houden de volken afstand. Omdat de stammen uit de woestijn merkten dat de Here achter Gideon stond, maakten ze dat ze weg kwamen.

¹ Over ys^h hif, zie A.R. Hulst / C. van Leeuwen, *Bevrijding in het Oude Testament*, Kampen: Kok, 1981.74-100. Dit werkwoord speelt een belangrijke rol in de beschrijving van de eerste tijd van het verblijf in Kanaän. Het heeft de ktekenis van 'persoonlijk helpen ingrijpen in een (incidentele) noodsituatie'. Het wordt ook gebruikt voor de uittocht, zie Ex. 14 : 13 en 15 : 2. Volgens J.F. Sawyer, TWAT UI 1045, wordt hier herinnerd aan de 'locus classicus' van het 'heilshistorische gebruik' van dit werkwoord, Ex. 14 en 15 met in 14 : 14 de nadruk op 'de Here zal voor u strijden en gij zult stil zijn'. Dat zou goed passen. De herinnering aan de uittocht is hier duidelijk aanwezig, niet alleen via het woordgebruik; zie al in de de anonieme profetie van 6 : 7-10. Overigens lopen er vanuit deze geschiedenis verbindingen naar tal van andere oudtestamentische geschiedenissen. Dit heeft A.G. Auld ertoe gebracht te veronderstellen dat Richt. 6-8 typisch een late (her)vertelling is van een oud Jerubbaäl-verhaal, 'Gideon: hacking at the heart of the Old Testament', *Vetus Testamentum* 39 (1989) 257-267.

² In Gideons aanhaling is God het onderwerp, terwijl God tegen Gideon had gezegd: 'ga in deze uw kracht en verlos Israël uit de hand van Midjan'. In 6 : 37 slot blijkt dat Gideon zich er bewust van was dat hem een actieve rol is toebedacht.

Ds. R. ter Beek is predikant van de Gereformeerde Kerk van Capelle aan den IJssel-Noord.

MET EEN BLIK OP ONEINDIG

A. Vlot

Als kind keek ik dertig jaar geleden met open mond naar de lancering van raketten naar de maan. Als één van je oudste herinneringen het lopen van een astronaut op de maan is, dan kijk je toch nergens meer vreemd van op? Supercomputers, satellieten, magnetron, internet, reageerbuisbaby, lasergeleide raketten en een gekloond schaap; ik heb de lawine van producten in mijn zesendertig jaar over de wereld zien komen, maar ik kon niet echt meer onder de indruk zijn. De eeuw waarvan de dagen nu wegtikken, is zonder een zweem van twijfel de eeuw van de techniek. In vorige artikelen heb ik onze cultuur en maatschappij, waarin die techniek en het technisch denken een centrale rol spelen, tamelijk kritisch beschreven. Zelfs zó kritisch dat sommige lezers het beklemmende gevoel be kroop: "Wat moeten wij doen?" Op die lastige vraag wil ik nu aan de hand van vijf punten ingaan.

1. Horizontale en verticale relatie van ons werk

Met dezelfde vraag "Wat moeten wij doen?" worstelden de soldaten van het Romeinse imperium na het aanhoren van Johannes de Doper. Op het eerste oog gaf hij geen revolutionair antwoord; hij riep hen toen niet op tot desertie: "Beroof niemand, pers niemand iets af, maar wees tevreden met uw soldij", beval hij hen. Hij lijkt hen daarmee met een kluitje in het riet te sturen, maar het schijnbaar eenvoudige antwoord ging veel verder dan de-

sertie! Naast dit 'horizontale' antwoord van Johannes, dat wijst op de relatie met onze medemens, benadrukt de bijbel de noodzakelijke 'verticale' relatie die ons werk moet kenmerken: "Want alles (dus ook technische mogelijkheden, AV) wat God heeft geschapen is goed. Niets is verwerpelijk als het in dank wordt aanvaard; het wordt immers geheiligd door het woord van God en door gebed." (1Tim.4). Over die noodzakelijke verticale verbintenis van ons werk via woord en gebed schrijft ook Paulus pastoraal aan de gelovigen in de Ro-

meinse havenstad Korinte: "Zet u steeds volledig in voor het werk dat de Heer u opdraagt, in het besef dat in verbondenheid met de Heer uw inspanning niet voor niets is."

En zo, niet door weg te lopen, maar door in hun werk de relaties met God en de naaste bewust biddend en lezend te doorworstelen, zijn gelovigen meestal opvallende buitenbeentjes geweest van hun tijd. De bijbel staat vol met relevante voorbeelden om bij te raden te gaan voor de beantwoording van de vraag van de soldaten: zoals Abraham in Kanaän (bijv. in zijn pleidooi voor Sodom), Jozef in Egypte en Daniël en zijn vrienden in Babel. Wat opvalt, is dat zij zich niet onttrokken aan hun omgeving, maar wel openlijk duidelijke grenzen trokken: Ze knielden niet voor de afgoden van hun tijd, maar met een blik op oneindig gingen ze hun eigen, door God persoonlijk aangewezen weg. Zij werden mede daardoor maar op de proef gesteld, maar uiteindelijk mochten zij toch ook Gods zegen zien en tot een zegen zijn. Er is geen reden tot somberheid dus. De leidraad die Johannes gaf en die Jezus voorleefde was niets meer en niets minder dan het liefdesgebod. Dat is het uiterst concrete, normatieve antwoord op de vraag: Wat moeten wij doen? Alles is daarvan afgeleid: "Wat u ook doet, doe het in liefde." (1 Kor.16:13)

2. Tijdgeest onderkennen

Waar liggen onze grenzen en hoe staan wij haaks op onze tijd? Voorop staat dat we uitgeslagen moeten zijn om de eigen tijdgeest te kunnen onderkennen. Als je dat niet wilt, dan zie je en hoor je ook niets.

Dat is geen populaire boodschap. Wie hiertoe oproept wordt vaak in het hokje van de 'pessimist' geduwd. Want de tijd dat onder ons de term 'antithese' gangbaar was, ligt achter ons. 'Vreemdelingschap' is een begrip dat uit de tijd lijkt, en ook over een christelijke invulling van een 'cultuur- en natuurman-daar' hoor ik weinig meer. Die termen horen blijkbaar tot de woordenschat van de grote christelijke verhalen à la Kuyper en Schilder. De brede **cultuurkritiek** van heden-daagse profeten zoals Goudzwaard en **Schuurman** lijkt in onze postmoderne tijd te ver van de realiteit af te staan, en te weinig aanknopingspunten te bieden voor concreet christelijk handelen. Pragmatisme en **opportunisme** vieren hoogtij. Bij de postmoderne tijd past geen brede, christelijke **cultuurvisie**, maar alleen losse, hapklare antwoorden op individuele problemen. Het spijt me dat ik het moet zeggen, maar de ons omringende maatschappij en cultuur past niet bij ons. En keuzes over **Schiphol** en **vliegvakanties**, tv-programma's, kloneren, reageerbuisbevruchting, internet, GSM, house-muziek, 24-uurs-economie en genetisch gemanipuleerd voedsel **kunnen** niet geïsoleerd worden beantwoord. Wie dus praktische antwoorden wil vinden op de vraag **wat** hem of haar als christen in deze tijd op een bepaald terrein te doen staat, zal eerst een stap terug moeten doen om bid-dend, lezend en studerend goed overzicht over onze tijd te krijgen. Want pasklare antwoorden zijn zeldzaam. Wijsheid komt je niet aanwaaien. Welke keuze u in uw situatie ook maakt, **maak** 'm bewust en onderbouw. Echt alles is beter dan maar met de meute mee te lopen. Of u op dit **moment** bijvoorbeeld wel of niet een GSM moet aanschaffen, hangt van uw prioriteiten en persoonlijke omstandigheden af. **Dat** geldt ook voor hoe u er mee omgaat, want het ligt vaak veel genuanceerder dan voor of tegen. Veel mensen, bijvoorbeeld, hebben voor

hun werk wel een **GSM** nodig, maar willen zich niet voegen naar het essentiële kenmerk van het ding: overal voor iedereen bereikbaar zijn. Zij zijn daarom selectief in het doorgeven van hun nummer en zetten hun GSM geregeld uit. Een christelijke visie op de geschiedenis relativeert dergelijke hypes in het licht van de oneindige eeuwigheid. Een **christen** hoeft niet **zono**-dig de laatste **snufjes onmiddellijk** in huis te halen, of het **nieuwste** model. Hij heeft de tijd. Dat werkt bevrijdend. Op de keper beschouwd, is bijvoorbeeld internet een vergaarbak van **informatie** doorspekt met seks, dood en porno, waarin het meeste (gelukkig) onvindbaar is opgeborgen. Internet **bestaat** nog **maar** tien jaar, omvat al 800 miljoen pagina's - ongeveer zoets als een fikse **universiteits**-bieb, **maar** dan zonder catalogus, want het **meest** geavanceerde **zoekprogramma** kan **slechts** zestien procent opsnorren. Hoezo is **informatie**- en **computertechnologie** (ICT) het antwoord op al onze problemen en een must in het onderwijs, tot heil en zegen voor onze kinderen waar we voor op de **knieën** moeten? Laat me niet lachen. Wie **een** representatieve functie heeft, en de aanschaf van een (lease-) **auto** overweegt, kan **zo**-maar tienduizend gulden of meer besparen door niet het nieuwste, meest chique en dure model te kiezen. En als het daarbij om een eigen **bedrijf** gaat, en dus om eigen bedrijfsmiddelen, dan **kun** je met zo'n bescheiden-representatieve stijl als **policy** enorm besparen - en ook nog es een zinnige organisatie **sponsoren**. Door vermelding van je **bedrijfsnaam** als sponsor is de netto PR-uitstraling vergeleken met een groots wagenpark eerder groter dan kleiner. En (nieuwe) medewerkers zouden zo'n **bedrijfsstijl** wel eens **h e n** waarderen! Uit dit soort voorbeelden blijkt dat een christelijke **levensstijl** gestalte kan krijgen door onthouding, ascese - zoals **christenen** door de eeuwen heen hebben **laten** zien om

zich te distantiëren van de wereld. Maar dat **kan** ook, positief, door **een** ander gebruik te maken van technische middelen, één die dienstbaar is **aan** God, de naaste en de natuur. Zo'n positieve invulling **vraagt** om veel creativiteit en in-spanning.

3. Geestelijke training

Het kan niet genoeg gezegd worden: Ware rijkdom is geestelijken spiritueel. En het vereist geduldige trainingen en scholing. Wat het zwaarst is, moet het **zwaarst** wege-n. De moderne levenshouding is gericht op materiële middelen, in plaats van **op** de Gever. De dingen zijn niet los verkrijgbaar. De gangbare, technische blik op de **dingen** probeert de zaken naar onze hand te zetten langs **materiële** weg, via **druktoetsen**, **regelmechanismen** of door er een prijskaartje aan te han-gen. Dat soort pragmatisme zit ons in het bloed. Bij ons gaat dat meestal gelukkig nog niet zo ver als bij de gemiddelde Amerikaan, die blijkens een onderzoek van de krant **USA Today** voor een plek in de hemel f 1.292.800 overheeft, net wat meer dan voor de **ware** liefde (f 983.740). Op soortgelijke wijze fungeerde eens de aflaathandel als een **technische** kijk op een **geeste**-lijke zaak.

Door de gangbare technische oplossingen raken in onze maatschappij de echte, belangrijke vragen buiten het **beeldscherm**. De bekende theoloog Harvey Cox verbaasde zich in een artikel onlangs dat de Markt langzamerhand met net zoveel, en met verrassend soortgelijke rituelen is omgeven als vroeger een godheid. **Zoals** het Marktmechanisme een middel is om het gevoel te creëren alles in de hand te hebben en te kunnen sturen, proberen we ook alles te grijpen - **elke** trend - door er een sluitende verklaring voor te vinden.

Maar de bijbel moeten we heel **an**-ders gebruiken dan als een receptenboek, of een **rekenmachine** waarop we de problemen van ons

leven kunnen uitrekenen of waarmee we onze stokpaardjes kunnen staven. De bijbel leent zich niet voor eindeloos uitpluizen of discussies over **punten** en komma's. Het is een brief **van** God aan ons gericht, om ons geestelijk te trainen. Bijvoorbeeld door via het lezen ons gevoel voor prioriteiten elke dag weer te laten bijstellen. Van het grote geld naar het grote gebod, om maar iets te noemen.

4. Persoonlijke vertaalslag

Een maatschappijvisie is algemeen, en vraagt om een **persoonlijke vertaalslag**. In Trouw is een discussie gaande naar aanleiding van een oud artikel van **Stefan Zweig**, een filosoof uit de jaren '30, die voorzag dat de techniek alles uniform zou maken. Want massaproductie leidt tot massaconsumptie, waardoor iedereen **dezelfde** genivelleerde smaak zou krijgen. Mechanisering zou volgens Zweig leiden tot **een** luie cultuur. **Tussen** de beide wereldoorlogen was dat de overheersende gedachte van sombere filosofen. Zweig vond echter dat het geen zin had om je te onthouden of je hiertegen te verzetten. Hij zag als **enige** uitvlucht die van het existentialisme: een vlucht in onszelf is het enige wat ons zou resten. We **zouden** inwendig stil maar vrij moeten leven, zonder ons merkbaar te verzetten. Zoals in sommige **christelijk** kringen de angst voor besmetting met de wereld soms groter lijkt dan de inzet om toch een zoutend **zout** te zijn, zodat het lezen van geestelijke schrijvers het beschutte, veilige plekje wordt.

Zweig doet de **moderne** techniek daarmee af, en biedt geen perspectief. Maar technische mogelijkheden zijn niet negatief en kunnen gebruikt worden als een gave van God. Je hoeft je niet **terug** te **trekken**, maar je kunt in actie **komen**. Een christen trekt zich niet terug in de geestelijke sferen van de **kerk**, maar is een idealist die probeert een positieve bijdrage te leveren. **Daar** zijn vele gelegenheden voor. Wat

telt zijn goede argumenten. We zouden een voorbeeld **kunnen** nemen aan Wouter van Dieren, het Nederlandse lid van de Club van Rome, die geïrriteerd reageerde toen een interviewer hem **verweet** ook in het technische systeem mee te draaien, **omdat** hij toch ook auto rijdt en in vliegtuigen vliegt. "Mijn saldo is **positief**", brieste Van Dieren, want hij heeft samen met anderen Nederland o.a. behoed voor meer kernenergie. Bij nader inzien denk ik dat hij gelijk **heeft**. We **kunnen** niet uit het systeem stappen, maar we kunnen wel van binnen uit onze **invloed** uitoefenen en maximaliseren - persoonlijk, als kerken, of als christelijke collega's. We moeten dan wel zo reëel en eerlijk **zijn** te erkennen dat we in een gebroken en op hol geslagen wereld soms vuile handen (moeten) maken. Ik **ervaar dat** zelf ook dagelijks. Je kunt in je **eentje** niet een **multinational** omturnen. Maar het opgeven en het hoofd in de schoot leggen, is uit den boze. Als ik die neiging vod, zet ik wel eens het kinderliedje van Elly en Rikkert op: "Al ligt de hele stad aan stukken, met zware stenen sjouwen wij. Net als Nehemia." Want ook Nehemia is **een** bijbels voorbeeld van een leven in **een** wereldrijk vanuit een sterk roepingsbesef. En daarbij komt dat er gelukkig meer in de wereld is dan een carrière van betaalde beroepsarbeid. Juist in vrijwilligerswerk zijn we vrij om onze krachten in te zetten zoals we zelf verkiezen.

5. Toekomstverwachting

Gelukkig **heeft** God beloofd dat hij **een** einde zal maken aan de macht **van** de Markt en van het met open mond ahternalopen van de **wonderen van** de techniek. We mogen leven met oog op die toekomst, met een blik op oneindig. Eén van de astronauten van het eerste uur uitte zijn andersoortige gedrevenheid in de volgende 'lofzang':

"We deelden [...] een **drang** om de

allerbeste te zijn.

Verder, sneller, hoger.

Dut was de grondslag van ons leven."

Dat is de puur religieuze taal van het vooruitgangsgeloof. Want **in** de religieuze kern van ons bestaan ligt de "grondslag" van ons leven, de bron waar we uit putten voor motieven, **zingeving** en **normen** en waarden.

Maar op het hoogtepunt van de bemande ruimtevaart, zo rond 1970, trad er een kentering op, **en** brak een nieuw tijdvak aan. In onze tijd heeft het vooruitgangsgeloof een intense **spanning** met de natuur opgeroepen die zich uit in overweldigende maatschappij- en milieuproblemen. De **motor** van het **vooruitgangsgeloof** begon rond 1970 te haperen. Na de euforie van de eerste voetstap op de **maan was** de interesse van de publieke opinie daarvoor snel verleden **tijd**, en moest het maanproject voortijdig worden gestaakt. De milieubeweging kreeg na het rapport van de Club van Rome in 1972 een stevige vinger in de pap. De strijd **tussen** milieuvactivisten en technocraten woedt sindsdien in volle hevigheid.

Deze strijd tussen ecologie en economie is fundamenteel voor onze tijd. De nadruk **ligt** in onze technologische maatschappij niet meer op vooruitgangsgeloof, maar op het draaiende houden van de motor van de technologische maatschappijen van de Markt die schijnbaar autonoom **voortraast**. Onze maatschappij zit opgesloten in het hier en nu. De horizontalistische, materialistische expansiedrang heeft **plaatsge**maakt voor een **geestelijk** vacuüm. Waar zijn idealen en normen te vinden om de verticale, geestelijke relatie weer te laten aansluiten bij de aardse, horizontale ontwikkeling, **en** de naaste en de natuur weer als waardevol te zien? Professor Van den **Beukel** zocht in zijn **veelgelezen** boek De dingen hebben **hun ge****heim** het spirituele op in de poëtische beleving van de **dingen** om ons heen. En daar zit **wat** in. Ook in

de milieubeweging is men driftig op **zoek** naar een ideologische onderbouwing van de waarde **van de natuur**.

Maar het heilige van de aarde is definitief **teniet** gedaan. Hoe is **dan** weer geestelijke diepgang in onze cultuur te krijgen? Het is echt hoog tijd voor nieuwe idealen, voor andere idealen. In plaats van desertie of het vestigen van een eigen, afgescheiden imperium, riep Johannes de Doper in de woestijn op tot het ontzien van de naaste. In plaats van het "verder, sneller, hoger", zouden in onze tijd bijvoorbeeld natuurverwoesting en de schrijnende **moe**-de op aarde ons aan het denken moeten zetten – en dat zal voldoende stof voor idealen leveren. De Markt redt zichzelf wel. En de Mammon ook. Maar de **korenwolf** in Zuid-Limburg moet daarbij geholpen **worden!**

In **onze** Westerse wereld heerst een permanente spanning tussen de verticale, geestelijke dimensie van het bestaan en de horizontale, materialistische en technische opvatting van de wereld, waarin niet de naas-

te maar het najagen van economische groei **en** technische vooruitgang doelen op zichzelf **zijn** geworden. Mijn ideaal is een kwalitatief hoogstaande techniek die recht doet aan de natuur, de lokale omgeving en de werkelijke behoeften van de mens, met **als** diepere bron en "grondslag" liefde, betrokkenheid en gerichtheid op de hemel, in plaats van de "grondslag" van het "verder, sneller, hoger" of het gaan de houden van de Markt, de economie. Op dit manier is technische ontwikkeling niet **langer één-dimensionaal**. Het gaat in deze tijd om de vraag of **we een duurzaam** alternatief willen en kunnen vinden om het vacuüm op te vullen dat de horizontalistische **religie** van het vooruitgangsgeloof heeft **achterge-**

laten. Dat **kan** alleen maar met een blik omhoog en op oneindig.

¹ 'Liefde in een technische cultuur', *De Reformatie*, jaargang 73, nr.41; en 'Kerk in een technologische cultuur', *De Reformatie*, jaargang 74, nr.36. Met dank aan Rob Nijhoff, Wim de Lager en Jan Anne Schelling voor opmerkingen en suggesties voor dit derde artikel.

Dr. A. Vlot is Universitairdocent aan de Technische Universiteit te Delft.

In bezit van modem?

de Bunschoter bv
drukkerij

Postbus 10 - 3750 GA Bunschoten-Spakenburg
Tel (033) 299 79 99 - Fax (033) 299 79 98

**Heeft u wel eens
overwogen om een
abonnement op
De Reformatie
te nemen?**

Bel 0113 - 21 55 91

donatus

**Verzekert
van Avondmaalstel tot Zadeldak
alles onder uw kerkelijk dak!**

**Verzekerd zijn bij Donatus is een geruststellend gevoel.
Al sinds 1825 dé verzekeraar voor uw kerkelijke eigendommen,
maar ook voor al uw andere verzekeringsaangelegenheden.
Vraag vrijblijvend onze brochure of offerte of maak een afspraak voor
een vrijblijvend persoonlijk gesprek**

Postbus 500
5240 AM Rosmalen

donatus

Hoff van Hollantlaan 8
Tel. 073 5221700 - Fax 073 5221717

GELOOFWAARDIG VERZEKERD

WIE MAT DE WAATREN IN ZIJN HOLLE HAND

lied van de week

Jesaja 40 is een van de bekendste hoofdstukken uit de Bijbel. Maar eigenlijk geldt die bekendheid vooral het eerste gedeelte, de verzen 1-11: *'Troost, troost mijn volk...'* Toch is de tweede helft van het hoofdstuk even mooi en indrukwekkend. Na de belofte van verlossing presenteert hier de Verlosser zich. Hij is de Heilige, de Schepper van hemel en aarde: *'Wie mat de wateren met zijn holle hand? Wie bepaalde de omvang van de hemelen met een span en vatte met een maat het stof der aarde?'* (12). Hij toont zich niet alleen, maar roept de luisteraars ook ter verantwoording: jullie hadden toch kunnen weten dat Ik, de Heilige, de Schepper van de einden der aarde, nieuwe kracht geef? (25, 28, 31).

Jan Wit publiceerde zijn lied naar Jesaja 40, 12-31 in 1966, in zijn liedbundel Ministeriale. Het lied stond in de rubriek *Uit de Bijbel* en droeg de titel 'Hebt gij het niet gehoord?'. Zoals vele andere liederen uit Ministeriale werd het in het Liedboek opgenomen.

'Wie mat de waatren met zijn holle hand' bestaat uit 7 coupletten, elk opgebouwd uit tien regels. Geen lied dus dat je in een oogopslag overziet en doorziet. Maar datzelfde geldt voor het bijbelgedeelte waarop het is gebaseerd. Bij het doorlezen valt op dat de tekst soms van kleur verandert; ze heeft verschillende facetten. Ze is, met de woorden van Jan Wit 'enerzijds poëtisch, maar aan de andere kant ook beschouwelijk en betogend' (Compendium). Om met een dergelijke tekst als uitgangspunt tot een zingbaar lied te komen, zocht Wit naar een 'kernwoord dat het geheel als een *Leitmotiv* tot een poëtische

eenheid kan maken'. Hij vervolgt: *'ik heb dit Leitmotiv gemeend te vinden in de verzen 21 en 28 en inhoudelijk in het feit dat, hoewel de pericoop allerlei zeer zichtbare beelden oproept en de hoorder en/of lezer wordt uitgenodigd de sterrenhemel te beschouwen en daar zelf zijn conclusies uit de trekken, de profeet toch als theologische stellingname zich terugtrekt op datgene wat van oudsher is overgeleverd in zekere zin een prelude op Paulus' woorden: Het geloof is uit het gehoor'* (Compendium).

De keuze voor deze invalshoek verklaart de laatste regels van strofe 1, regels die op het eerste gezicht misschien onverwacht aandoen: *'Hebt gij het niet gehoord? / Weet gij het niet? Het woord. / O volk, dat naar Hem vraagt'*.

Het lied volgt voor het overige de tekst op de voet: str. 1 = vs. 12-14, str. 2 = 15-18, str. 3 = 19-21, str. 4 = 22-24, str. 5 = 35-36, str. 6 = 27-28, str. 7 = 29-31. Maar het appel dat in de verzen 21 en 28 op de luisteraar wordt gedaan, staat niet alleen in de strofen 3 en 6, maar ook in strofe 1: *'Weet gij het niet? Hebt gij het niet gehoord? Is het u van den aanvang niet verkondigt?'* Gelijk aan het begin van het lied wordt duidelijk gemaakt dat het hier om gaat: jullie weten het toch, het is je toch vanouds verteld. Vertrouw er dan op, werk er mee. Onmiskenbaar dringt zich hier het begin van het Johannesevangelie op: *'In den Beginne was het Woord en het Woord was bij God en het Woord was God. Dit was in den beginne Bij God. Alle dingen zijn door het Woord geworden en zonder dit is geen ding geworden, dat geworden is'*.

Melodie

Jan Wit schreef zijn lied op de melodie van psalm 40 uit het Geneefse psalter. Een bewuste keuze want, schrijft Wit, *'bij een zo breed opgezette gedachtengang als in dit schriftgedeelte ontwikkeld wordt, is ook de keuze van de strofevorm belangrijk.'* De eigenzinnige vorm van de melodie van psalm 40, met de afwisseling van lange en korte regels, het aparte rijmschema (abba ccd eed), en de krachtige melodie, brachten hem daartoe. Het is een gelukkige keuze, want het is een krachtige melodie die perfect samengaat met de krachtige tekst.

Gebruik

In zekere zin is dit lied te vergelijken met dat van vorige week, 'Wat de toekomst brenge moge' (293). In beide liederen draait het om vertrouwen en geloof. Maar de invalshoek van beide verschilt en door tekst en melodie gaat het om twee totaal verschillende liederen met elk een eigen zeggingskracht en uitstraling. Het bijzondere van lied 30 is dat het bij allerlei thema's en/of in combinatie met andere bijbellezingen een eigen inbreng heeft. In willekeurige volgorde: de schepping (en onderhouding) van hemel en aarde, de jaarwisseling, de confrontatie met onbegrijpelijk leed, de psalmen 8 en 104, het boek Job (met name Job 40, 41 en 42), en de zondagen 9 en 10 uit de Heidelbergse Catechismus. Het duidelijk appellerende karakter van de tekst leidt er toe dat het lied een door-dachte plaats moet krijgen.

A. de Heer-de Jong is musicus en publicist (kerk)muziek en liturgie. Zij woont in Amersfoort.

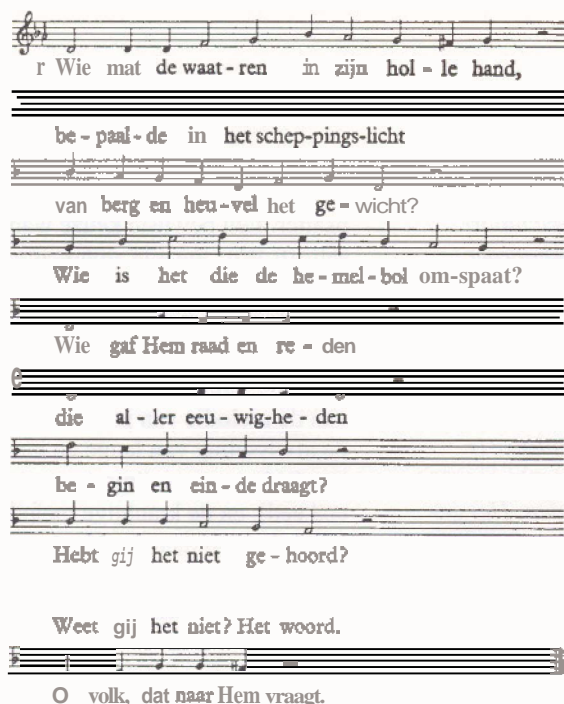

30 Wie mat de waatren in zijn holle hand

naar Jesaja 40:12-31

wijze: psalm 40

Pseaumes octante trois de David,
mis en rime Francoise, Genève 1551

r Wie mat de waat-ren in zijn hol-le hand,
be-paal-de in het schep-pings-licht
van berg en heu-vel het ge-wicht?
Wie is het die de he-mel-bol om-spaat?
Wie gaf Hem raad en re-den
die al-ler eeu-wig-he-den
be-gin en ein-de draagt?
Hebt gij het niet ge-hoord?
Weet gij het niet? Het woord.
O volk, dat naar Hem vraagt.

- 2 Waarmee is God te vergelijken? Ziet:
één enkle druppel in zijn hand
en op zijn waag één korrel zand
is bij de Heer der volken macht, meer niet.
Als alle cederwouden
als offers branden zouden
en al hun wild verging;
ja, als de Libanon
één altaar wezen kon,
het ware te gering.
- 3 Een bronzen beeld, bedekt met blinkend goud,
hoogstralend in de ruime zaal
en in het nederig portaal
een wijgeschenk van donker ebbenhout:
komt door die dode dingen
- het werk van stervelingen -
hemel en aarde saam?
Hebt gij het niet gehoord?
Gij kent Hem door zijn woord,
Hij woont hier in zijn naam.

- 4 Hebt gij dan geen begrip van laag en hoog,
is 't u van oudsher niet bericht?
God heeft zijn zetel hoog in 't licht:
sprinkhanen zijn de mensen in zijn oog.
Geweldenaars en rijken
die vast geworteld lijken,
zij worden uitgewist,
als Hij in 't firmament
zijn weidse vierschaar spant
en hun geding beslist.
- 5 Waarmee zou God te vergelijken zijn?
Wat zoekt gij een gelijkenis
met Hem die hoog en heilig is?
Sla óp uw ogen naar het diep geheim,
naar de miljoenen lichten
en laat u onderrichten.
Wie bracht dit al tot stand?
God schiep het door zijn woord.
Hij leidt de sterren voort.
Niet één valt uit zijn hand.
- 6 Wat zegt gij, Israël: God kent mij niet,
mijn rechtzaak gaat aan Hem voorbij?
Der eeuwigheden Heer is Hij,
de hele schepping is zijn rijksgebied.
Maar aller heemlen orde
doet Hem niet moede worden
om voor u in te staan.
Hebt gij het niet gehoord?
Weet gij het niet? Het woord
zal altijd met u gaan.

M

meegelezen

De toekomst van de kerk (2)

Vandaag het tweede deel van de situatiekening die *Helmut Matthies* gaf van de geestelijke en kerkelijke situatie in Duitsland.

Welk kerkmodel is het meest overtuigend?

Welk model van kerkzijn heeft succes in Duitsland? Voor velen kan het een verrassing zijn, dat ook veel vrije kerken ledenverlies blijken te kennen. Van 1985 tot 1997 liep het ledenaantal van de volkskerk met 9,3% terug, maar ook de grootste vijf vrije kerken verloren samen 2,3%. Grote uitzondering is slechts de bond van vrije evangelische gemeenten, die procentueel sterk groeide, maar absoluut slechts met ongeveer 6000 leden.

Waarom hebben de vrije kerken eigenlijk niet meer leden? De EKD heeft zelf met droefheid vastgesteld, dat juist geëngageerde christenen met kerkelijke argumenten de volkskerk verlieten. Maar waar gaat wie met dat soort argumenten weggaat naar toe als hij zich niet bij een vrije kerk aansluit? Per jaar gaan er 4000 over naar de katholieke kerk. (...) Velen zouden zich verzamelen in de ongeveer 1000 geheel onafhankelijke gemeenten. Maar men schat dat deze hooguit 100.000 leden hebben. Waar zijn alle anderen gebleven?

Conclusie: geen van de rond de dertig kerken in Duitsland en geen kerkmodel bleek bovenmate aantrekkingskracht te hebben. Geen enkele kerk kan een opwekking welen. Geen enkele kerk bleven in de laatste decennia breuken en ketten bespaard.

De vraag: bijbelgetrouw of niet? speelt - zij het ook in verschillende mate - binnen alle geloofsrichtingen. En de evangelikalen? Aan de ene kant vormen zij het centrum van wat nog missionair is. Vele van hun gemeenten zijn geestelijke oases. Maar tegelijkertijd laten ze juist in de laatste tijd een beeld zien van heilloze verdeeldheid en strijd. Klaarblijkelijk is het niet alleen maar een grapje als men vraagt: 'Waarin ligt eigenlijk het grote onderscheid tussen de katholieke kerk en de evangelikale beweging?' Het antwoord luidt dan: 'Rome kent slechts één paus.' Onder de evangelikalen maken velen aanspraak op dit ambt.

Waarom liggen stagnatie of teruggang?

Liggen stagnatie en teruggang alleen aan verkeerde strategieën of methoden? Mankeert het aan modellen van vernieuwing? We hebben de laatste dertig jaar toch al heel wat beleefd! Toch is de grote doorbraak ook bij de charismatici uitgebleven. Velen zochten in het midden van de jaren negentig het heil in een charismatische gemeente in het Canadese Toronto. (...) Maar toen ook daar een opwekking uitbleef, trokken velen naar Pensacola in Florida. Duizenden voorgangers gingen daar kijken en probeerden er iets van mee te nemen naar hun eigen gemeenten. (...) Ook Pensacola bracht geen geestelijke ontwaking. Weliswaar zijn er veel overtuigende modellen van evangeliseren, van ProChrist via Willow Creek tot het gemeentevakantiefestival Spring. Er zijn geloofscursussen van Alpha tot Omega, trainingen van 2x2 tot de vier geestelijke wetten. In ieder nummer van Idea

kun je minstens vijf adviezen vinden, hoe je kunt zorgen voor de toekomst van de kerk. Sommigen zeggen dat het de op ervaring gerichte kerkdienst met amusement, theater en grapjes is, die de mensen naar de kerk brengt. Anderen dat het alleen de gezaghebbende uitleg van het Woord is zonder allerlei poespas eromheen. En beide richtingen laten indrukwekkende bewijzen zien. Zowel in de volkskerken als in de vrije kerken en gemeenschappen kun je levende gemeenten aantreffen. En er zijn ook inderdaad steeds weer bekerings, kleine oplevingen, maar nergens het model en de opwekking. De cultuurwetenschapper Samuel Huntington merkte op: 'Wereldwijd keert men tot de religie terug, maar niet in West-Europa.'

Welke kerken geen toekomst hebben

Zwijgt God misschien? En zo ja, waarom? Hei is merkwaardig dat er steeds weer nieuwe modellen en methoden uitgeprobeerd worden, maar dat deze vraag eigenlijk niet gesteld wordt (...). Tientallen jaren werd van het piëtisme de caricatuur verbreid, dat het dreigde met het laatste oordeel, teveel sprak van de wet, en te weinig van vergeving, liefde en barmhartigheid. Gesteld al dat dit zou kloppen: sinds lang is men in ieder geval tot het andere uiterste vervallen. De meestgebruikte modezin luidt: 'Jezus houdt van je, wals je bent.' En dat klinkt verdacht naar: ga zo voort! Roepen wij nog op tot boete? Het ging toch bij de verloren zoon niet om een renovatie van de zwijgnest, maar om persoonlijke bekering. Kennen we nog de zin uit het Nieuwe Testament: 'Vreselijk is het te vallen in

de handen van de levende God' (Hebr. 10:31)? Of de woorden van God: 'Ik veracht uw feesten en **kan** uw samenkomsten niet luchten...Doe van Mij weg het getier van **uw** liederen' (Amos 5:21-23). Rekenen wij ermee dat God zich kan afwenden, dat Hij alles kan afnemen en **kan** toelaten dat wij woestijnen, voortdurende mislukkingen en lijden ervaren? **Dat kerken ook kunnen ondergaan?** (...) In ieder geval dwingt een nuchtere analyse ons ernaar te **kijken** wat de stichtingsakte van de kerk over de kerk zegt. Het beslissende is: in het hele Nieuwe Testament **horen kerk en Christus onafscheidelijk bij elkaar**. Kerk betekent volgens het oorspronkelijke woord: de mensen die zijn weggeroepen uit alle anderen. Ze lopen niet meer een heer **van** deze wereld, welke **dan** ook **maar**, na, maar **oriënteren zich alleen op Christus**. En de mensen die bij elk **crisisbericht** snel aankomen met het woord van **Jezus** uit **Mattheüs 16**: 'De poorten der hel zullen de gemeente niet overweldigen', moeten hier steeds voor ogen houden, dat daarmee niet een **Landskerk** of vrije kerk is bedoeld, maar slechts de schare van hen die zich alleen aan Jezus Christus houden. En hier ligt klaarblijkelijk een van de grootste bedreigingen van de kerken. Ze lopen steeds weer het gevaar deze samenhang los te laten. Zeer onlangs hebben enkele bisschoppen van de EKD en van de katholieke **kerk**, de leiders van de Joden, de **Bahai**, de Boeddhisten en de Moslims een 'brief der religies' gepubliceerd. **Van Christus** als Heer wordt daarin niet meer gesproken.

Vast staat: al die kerken die zich ook maar een millimeter verwijderen van de alleenheerschappij van Christus, hebben geen toekomst.

Laten **we** niet vergeten: alle gemeenten in Klein-Azië waaraan Paulus brieven schreef, zijn ondergegaan. Noord-Afrika, eens een gebied waar het christendom grote

bloei kende, kon door de Moslims overweldigd worden, omdat de christenheid lauw geworden was. De middeleeuwse kerk raakte in het moeras. Pas toen Luther kerk en Christus weer samenbond, kwam het tot een **reformatie**.

Waar komt het echt op aan?

Onze eeuw die ten einde loopt werd aan het begin door bisschop Otto **Dibelius** als 'eeuw **van** de kerk' aangeduid. Aan het einde **noemt** de katholieke **theoloog** **Johann Baptist Metz** haar de '**eeuw** van het **massale afscheid van de kerk**'. **Kerkhistorici** spreken van de 'eeuw **van** de martelaren'. En het moet ons te denken **geven**, dat in Europa de kerk daar grotere overtuigingskracht bleek te hebben, waar ze zwaar **in** het **nauw** was gebracht. Na vijftig jaar **communisme** was in de **Sowjetunie** het doel **alle** godsdiensten uit te schakelen, niet bereikt. Eind jaren zestig werd een onderzoek gedaan hoe het kwam, dat **het** aantal christenen ondanks tal van pogingen het geloof uit te roeien groeide en groeide. Eén uitkomst: ze hebben iets te zeggen aan het **sterfbed**. **Alexander Solzjenytsin** heeft eens op de **vraag** 'Waarom is het communisme ingestort?' geantwoord: 'Omdat het geen antwoord **kon** geven op de **vraag** naar leed, naar schuld, naar dood.' Een bevredigend antwoord daarop kan niet komen van een multireligieus geloof, van een christendom dat gereduceerd is tot burgerlijke waarden of tot het sociale, maar alleen **van een kerk die zich op Christus verlaat**. Alleen voor deze kerk geldt de belofte, dat de poorten der hel haar niet zullen overwinnen. Alleen voor deze kerk geldt de belofte, dat Christus bij haar is alle dagen, tot **aan** het einde van de wereld. Alleen deze kerk heeft toekomst.

Van wie is de tijd?

Ds MR. **van den Berg** schreef in Opbouw van 23 juli over de tijd die we

krijgen: hebben **we** daar zelf over te beschikken?

Wij komen in onze geseculariseerde en verindividualiseerde wereld steeds meer onder de invloed van de gedachte, dat **de tijd van ons is**, dat **wijzelf** de enigen zijn die er zeggenschap over hebben **en** erover **kunnen** beschikken.

Als iemand een beroep op ons doet, zullen we zelf wel uitmaken of **we** het belangrijk genoeg vinden om erop in te gaan en of we onze eigen belangen en genoegens er een poosje voor opzij willen zetten. Het besef dat **onze uren en onze tijd van God zijn**, dat Hij het beschikkingsrecht erover heeft, **zinkt** steeds verder weg en dreigt helemaal te verdwijnen. De devaluatie van dat besef gaat ook onze deur niet voorbij. Wie van ons kent er geen voorbeelden van uit zijn of haar eigen leven? Wie **van** ons kan bij zichzelf niet aanwijzen dat hij of zij **persoonlijke** genoegens en plannen liet prevaleren boven het beroep dat op hem of haar gedaan werd om zich in te zetten in dienst **aan** het evangelie? Dat kan **variëren** van een avondje sporten of naar de film gaan ten koste van een broeder of zuster die je juist op dat moment hard nodig heeft, tot het **zich** volledig gedeisd houden en zich **niet beschikbaar wilden stellen** voor welke dienst aan het evangelie dan ook. Wij delen onze tijd zelf in en wijzen daarbij God al dan niet een **plekje** toe. Sommigen zeggen: God krijgt van mij **één** avond in de maand of in de week. Bij wie heel gul is, krijgt hij misschien twee avonden in de **week**. Maar van de rest van onze tijd moet hij afblijven, vinden we. Die is voor ons. Daar **doen** we mee wat we zelf willen. ik denk dat **we** **allemaal** door het **virus** van deze instelling zijn aangetast en dreigen te ontzinken aan het besef dat we niet autonoom zijn in het beschikken over tijd. De **ouderlingen** van Efeze beschikten niet automatisch over hun tijd. Er kwam een afgezant **van** Paulus bij hen en ze namen afscheid van hun

vrouwen, hun kinderen en hun relaties en vertrokken naar Milete. Het kan in onze tijd geen kwaad het aspect van & tijdsbesteding eens aan de orde te stellen. De ouderlingen van tegenwoordig hoeven nauwelijks te verwachten dat ze pardoes voor een kleine week ergens ver weg ontboden worden. In de huidige maatschappij zal een dergelijke claim wel niet meer op hen afkomen. Maar wat hun uren en avonden betreft en ook wat betreft het al of niet beschikbaar willen zijn voor werk binnen de gemeente van Christus, is dit punt actueler dan ooit. We doen er goed aan – en dan heb ik niet alleen het oog op de sdragers – ons af te vragen of er in dit opzicht bij ons misschien iets veranderen moet.

Bevrijde tijd: 24-uurseconomie?

Het Centraal Weekblad van 30 juli bracht het bericht, dat er in kerkelijke kringen verder gepraat zal worden over de vragen rond de 24-uurseconomie:

De kerkelijke actie die vorig jaar werd gehouden tegen de oprukken van de 24-uurseconomie krijgt een vervolg. Het oecumenisch samenwerkingsverband voor het arbeidspastoraat DISK begint in het najaar een campagne om het kerkelijk debat over & werking van de 24-uurseconomie te stimuleren.

De campagne 'Bevrijde tijd Deelnemen aan een 24-uursecilslomie?' zal vier jaar duren. Bij de bezinning komen thema's aan de orde als tijd en tijdsbeleving, de betekenis van collectieve rustmomenten, de rol van de moderne technologie en de gevolgen van de ruimere openingstijden van winkels voor kleine zelfstandigen. 'We willen onbehagen en verontrusting omzetten in verantwoord handelen', aldus DISK.

Het arbeidspastoraat wil samen met andere organisaties materiaal ontwikkelen om mensen te helpen bij het maken van bewuste keuzen in het wel of niet meegaan in een 24-uurseconomie. De campagne, die

vermoedelijk in oktober begint met de uitgave van een gratis magazine, richt zich vooral op kerkleden en religieuze instellingen. Een slotactiviteit moet in 2003 zichtbaar maken wat er tijdens de campagne is gebeurd, aldus DISK-stafmakwerker E. van der Panne. De nieuwe actie borduurt volgens haar voort op de massale handtekeningenactie (805.347) tegen de 24-uurseconomie die 21 christelijke en joodse kerkgenootschappen vorig jaar hielden. Met hun campagne 'Neem tijd om te leven' vroegen de kerken aandacht voor het behoud van collectieve rustmomenten als de zondag en de vrije avond. De 24-uurseconomie maakt mensen tot slaaf van economische motieven, menen kerken.

Van der Panne benadrukte dat de campagne vooral bedoeld is als een lang proces van bezinning op het verschijnsel van de 24-uurseconomie. Maar ze sluit niet uit dat het komende debat opnieuw tot verzet leidt tegen de gevolgen van economische ontwikkelingen voor het maatschappelijke, culturele en kerkelijke leven. In elk geval de Samen-opwegkerken en de Raad van Kerken ondersteunen de campagne van DISK.

De nood van de kerk in deze tijd

Het Christelijke Gereformeerde weekblad De Wekker van 23 juli gaf een interview met ouderling D. Koole die vijftienvintig jaar als redactielid heeft meegewerkt aan het blad en dit jaar afscheid nam. Hoe kijkt hij tegen het kerkelijk leven aan? Hij vindt dat je bij alle zorg die je over de kerk moet hebben, niet mag voorbijzien aan het vele goede dat vanuit de kerken wordt gedaan. Daarover kun je blij en dankbaar zijn. Maar er is ook nood:

De nood van de kerken in het westen, ook de onze, raakt het meest wezenlijke van haar bestaan en laat zich in wat volgt duiden:

1. in haar gemis aan overtuigingskracht en geloofwaardigheid naar

de wereld toe in het aanprijzen van het Evangelie, van het geloof daarin en het er uit leven als integrerend bestanddeel van het menselijk bestaan; dat gemis heeft vooral te maken met het feit dat veel van haar leden incognito door de wereld gaan, geen of nauwelijks drang en durf voelen om op de plaats waar ze wonen en werken op zinnige wijze, niet alleen met de daad maar ook verbad aan te geven wat het geloof voor hen betekent en welke heilzame invloed dat Evangelie in een verloederende samenleving zou kunnen hebben;

2. in haar onvermogen om het Evangelie in de context van onze westerse cultuur te vertalen op een wijze die het voor mensen, die met de grondbegrippen van dat Evangelie niet vertrouwd zijn, naar inhoud en bedoeling bevattelijk maakt;

3. in haar onvermogen en soms ook haar onwil, om de vragen van onze tijd, waarmee mensen buiten maar ook binnen de kerk met uitgesproken of stille twijfel vanuit hun meer weten dan vroeger en vanuit hun werkelijkheidservaring tegen dogma's en andere geloofsopvattingen aankijken, eerlijk onder ogen te zien en te trachten er goede antwoorden op te vinden; veel meer mensen dan wij vermoeden lopen rond met heel wezenlijke vragen die lang niet altijd aan de oppervlakte komen, die men maar wegdrukt omdat er dieper over doordenken misschien alleen maar onrustiger maakt; de kerk doet zich zelf alleen maar schade als men die vragen uit de weg gaat;

4. in de anti-reclame die we als kerken in breed verband veroorzaken door de toenemende binnenkerkelijke tegenstellingen; de negatieve impact daarvan is niet te meten, maar vaststaat dat de werfkracht van de kerk er door wordt verlamd; hoe kunnen we de buitenkerkelijke wereld de aantrekkelijkheid van het Evangelie aanprijzen als we zelf niet naar de aanwijzingen van dat Evangelie in de onderlinge verhoudingen met elkaar weten om te gaan?

